

Магістри 2 року навчання
заочного факультету ХНЕУ

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ОБСЯГ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Обґрунтовано теоретичні положення щодо виявлення факторів впливу на обсяги дебіторської заборгованості підприємства.

Аннотация. Обоснованы теоретические положения по выявлению факторов влияния на объемы дебиторской задолженности предприятия.

Annotation. The theoretical principles on identifying the factors influencing the amount of the company's debts receivable were proved.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, класифікація факторів, зовнішні фактори, внутрішні фактори.

У сучасних умовах господарювання перед суб'єктами економічних відносин надзвичайно гострим постає питання ефективного управління господарською діяльністю та максимально ефективного використання наявних фінансових ресурсів. Дебіторська заборгованість, як відомо, є складовою оборотного капіталу і становить вимоги до фізичних чи юридичних осіб щодо оплати товарів, продукції, послуг. Збільшення дебіторської заборгованості означає вилучення коштів з обороту, що, у свою чергу, вимагає додаткового фінансування.

Саме в таких умовах зростає роль ефективного управління дебіторською заборгованістю підприємств.

Проблема управління дебіторською заборгованістю та класифікації факторів, які впливають на її розмір, цікавить багатьох науковців.

Значну увагу цьому питанню приділено в наукових розробках Бланка І. О., Іванілова Є. О., Салиги С. Я. та ін. [1 – 3]. Вивчення робіт цих науковців виявило різні підходи щодо визначення та виділення факторів, які впливають на розмір дебіторської заборгованості. Але велика увага була приділена факторам, що впливають на розмір дебіторської заборгованості підприємств у цілому без урахування специфіки підприємств гірничо-видобувної промисловості.

Сьогодні в економічній літературі відсутня чітко сформульована та комплексна класифікація факторів впливу на дебіторську заборгованість гірничо-видобувних підприємств.

Тому, метою статті є виявлення факторів впливу на обсяг дебіторської заборгованості підприємства, з урахуванням його приналежності до гірничо-видобувної промисловості.

Оскільки дебіторська заборгованість – це очікувані в майбутньому надходження грошових коштів, тоді виникнення дебіторських боргів є відверненням частини ресурсів з обороту на користь третіх осіб (боржників). На перший погляд, підприємство не повинне допускати виникнення дебіторської заборгованості. Проте в умовах ринкової економіки практично неможливо здійснювати фінансово-господарську діяльність без утворення дебіторської заборгованості [4].

Класифікація факторів, що впливають на рівень та розмір дебіторської заборгованості, є невід'ємною складовою поняття "управління дебіторською заборгованістю". Тому в основу класифікації треба покласти систему управління дебіторською заборгованістю, яка передбачає її розподіл на два блоки, які найчастіше виділяють в економічній літературі – це кредитна політика та політика управління дебіторською заборгованістю.

Утворення дебіторської заборгованості обумовлюють зовнішні і внутрішні фактори. Зовнішні фактори не залежать від діяльності організації і обмежити їх вплив практично неможливо.

До зовнішніх Кірейцев Г. Г. відносить [5]:

стан розрахунків у країні;

ефективність грошово-кредитної політики центрального банку;

рівень інфляції;

вид продукції;

обсяг ринку та обсяг його насиченості.

Він пропонує такий склад внутрішніх факторів, які визначають розмір дебіторської заборгованості: кредитна політика підприємства; професіоналізм фінансового менеджера, який займається управлінням дебіторською заборгованістю; види розрахунків; стан контролю за дебіторською заборгованістю.

Бланк І. О. додає у класифікацію фактори, які не тільки безпосередньо впливають на розмір дебіторської заборгованості, а й ті, що чинять такий вплив через механізм реалізації кредитної політики, непрямым шляхом [1].

Бланк І. О., більш широко представивши поняття "управління дебіторською заборгованістю", виділив групу факторів з непрямым впливом і дав повнішу класифікацію внутрішніх факторів. Запропонована Бланком І. О. класифікація факторів, які впливають на рівень дебіторської заборгованості знаходить підтримку в дослідженнях Іванілова Є. О., який пропонує більш повну класифікацію за рахунок упровадження галузевої групи факторів [2].

На основі вивчених літературних джерел [1 – 8] автором було побудовано класифікацію факторів, що впливають на загальний рівень дебіторської заборгованості на підприємстві наведено на рисунку.

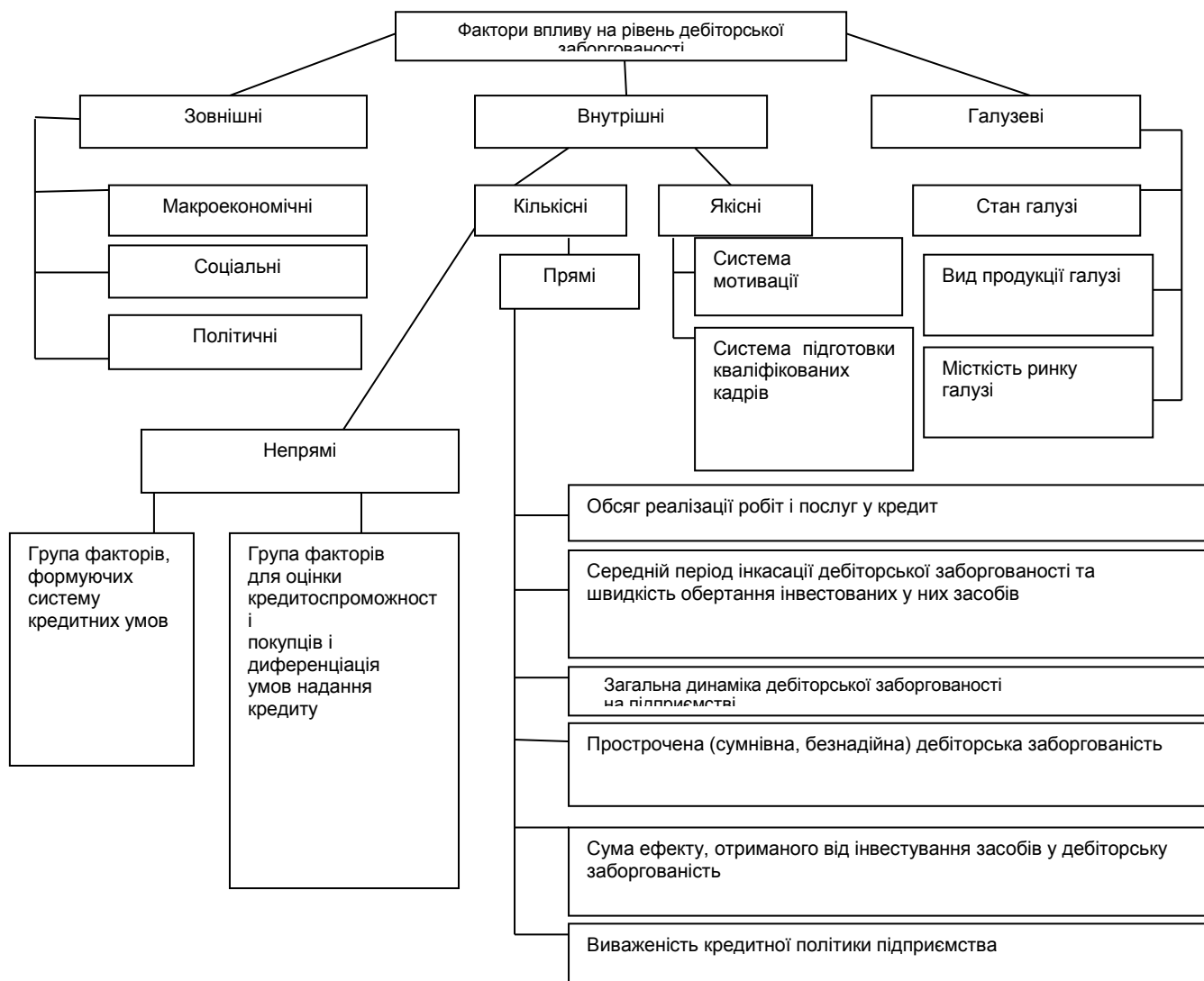

Рис. Класифікація факторів, що впливають на загальний рівень дебіторської заборгованості на підприємстві

До зовнішніх факторів належать [6]:

загальний стан економіки в країні – в умовах загального зниження економічної активності організації, як правило, одержують менше прибутку, а ліквідність активів у цілому самого господарюючого суб'єкта знижується. У зв'язку з тим, що організації не одержують своєчасно оплату за свої товари, виникає ланцюгова реакція неплатежів, що призводить до утворення дебіторської заборгованості і затримки розрахунків зі своїми кредиторами;

тарифи або ціни на транспортування продукції – швидке, часто неконтрольоване підвищення цін або тарифів призводить до збільшення розмірів дебіторської заборгованості;

сезонність виробництва і продажів – виробництво сезонної продукції (робіт, послуг) пов'язане із зростанням величини дебіторської заборгованості, оскільки до настання сезону організація практично живе в борг у рахунок майбутніх продажів;

рівень доходів населення. Це можна пояснити таким чином, якщо доходи населення зростають, а тарифи при цьому залишаються незмінними, тоді зростає ймовірність своєчасного та повного погашення боргів підприємству. І навпаки, якщо тарифи зростають, а доходи населення залишаються на тому ж самому рівні або зростають менш швидкими темпами, тоді зменшується ймовірність своєчасної оплати послуг.

До внутрішніх факторів можна віднести [8]:

кредитну політику організації – неправильне встановлення термінів і умов договорів, невраховані ризики можуть призвести до незапланованого збільшення розмірів дебіторської заборгованості;

політику управління дебіторською заборгованістю – неефективне та несвоєчасне управління дебіторською заборгованістю призводить до відволікання коштів з обороту, не дає можливості підприємству нормально функціонувати в сучасних умовах;

фінансовий стан підприємства (зокрема, його платоспроможність і кредитоспроможність) – стійке фінансове положення підприємства свідчить про його високу платоспроможність і кредитоспроможність, що дозволяє своєчасно розраховуватися з контрагентами і контролювати величину як дебіторської, так і кредиторської заборгованостей;

активність і зацікавленість керівників в управлінні підприємством – чим більша зацікавленість керівників в управлінні підприємством, тим вищий рівень системи внутрішнього контролю і стан розрахункової дисципліни;

обсяг реалізованих послуг. Дебіторська заборгованість напряму залежить від обсягів наданих послуг та тарифу (ціни). Абсолютна величина дебіторської заборгованості знаходиться в прямо пропорційній залежності від обсягів реалізованих послуг і тарифу на даний вид послуг.

У результаті дослідження було розглянуто класифікації факторів впливу, запропоновані вітчизняними економістами. Як результат – була запропонована класифікація факторів, в основі якої лежать фактори, що безпосередньо впливають на рівень дебіторської заборгованості підприємств гірничо-видобувної промисловості.

Рівень дебіторської заборгованості визначається багатьма факторами: видом продукції, місткістю ринку, ступенем насиченості ринку даною продукцією, прийнятою на підприємстві схемою розрахунків та ін.

Аналіз дебіторської заборгованості має особливе значення в період інфляції, коли іммобілізація власних обігових коштів стає особливо не вигідною [7].

Дебіторська заборгованість покупців – це фактично безвідсоткова позика контрагентам. Її рівень визначається підприємством за умовами розрахунків зі своїми клієнтами. Якщо ці умови є суворими, то зменшується обсяг продажу товарів через те, що покупці не мають можливості придбати товар в кредит і, відповідно, зменшується величина дебіторської заборгованості за рахунками клієнтів. З іншого боку, якщо розрахункові умови послаблюються, з'являється більше замовників, зростає товарооборот і сума дебіторської заборгованості.

Наук. керівн. Андрійченко Ж. О.

Література: 1. Бланк І. О. Керування прибутком. – К. : Ника-Центр ; Ельга, 2004. – 514 с. 2. Іванілов О. С. Механізм управління дебіторською заборгованістю підприємства / О. С. Іванілов, В. В. Смило, Є. В. Дубровська // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 1. – С. 156–163. 3. Фінансовий аналіз : навч. посібн. / С. Я. Салига, Н. В. Дацій, С. О. Корецька та ін. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 210 с. 4. Боровик О. А. Прогнозування регіональної структури дебіторської та кредиторської заборгованості за системним підходом / О. А. Боровик // Формування ринкових відносин в Україні : зб. наук. праць. – 2010. – № 3. – С. 133–138. 5. Кірейцев Г. Г. Фінансовий менеджмент / за ред. проф. Г. Г. Кірейцева. – К. : ЦУЛ, 2002. – 469 с. 6. Бугай В. З. Управління дебіторською заборгованістю підприємства / В. З. Бугай, Н. О. Головка // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2010. – № 1. – С. 60–63. 7. Лищенко О. Г. Аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємством / О. Г. Лищенко, Г. М. Бескоста // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2012. – № 1. – С. 114–117. 8. Николаев И. А. Особенности управления дебиторской задолженностью в условиях кризиса / И. А. Николаев // Управленческий учет и финансы. – 2012. – № 3. – С. 166–175.